

Correctievoorschrift VWO

2014

tijdvak 1

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Inzenden scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit v.w.o.-h.a.v.o.-m.a.v.o.-v.b.o.

Voorts heeft het College voor Examens (CvE) op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet CvE de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de gecommitteerde toekomen.
- 3 De gecommitteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Examens.

De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.

- 4 De examiner en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examiner en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examiner. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke gecommiteerde aanwijzen. De beoordeling van de derde gecommiteerde komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Examens van toepassing:

- 1 De examiner vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examiner en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend, in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;
 - 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;

- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
 - 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
 - 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
 - 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
 - 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.
- NB1 Het College voor Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.
- NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht.
Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht.
Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.
- NB3 Als het College voor Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.
Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
- b. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden WOLF-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt. In dat geval houdt het College voor Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 66 scorepunten worden behaald.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 1 Angst en beven

1 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Doel is (het ongeletterde volk) te waarschuwen voor de gevolgen van een zondig leven (waarvan de miniatuur de consequenties toont: eeuwige straf in de hel) 1
- manieren waarop (twee van de volgende): 2
 - Alle standen (boeren/burgers, adel en geestelijkheid) zijn in de hel te zien, dus geen enkele zondaar ontgaat zijn straf.
 - De engel sluit de hel af, dus de zondaars zijn voor de eeuwigheid veroordeeld.
 - De zondaars zijn naakt, wat hun kwetsbaarheid nog versterkt.
 - De zondaars zijn samengepakt in een chaotische, donkere omgeving.

Opmerking

Voor een juiste manier, 1 scorepunt toekennen.

2 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- omdat het gezag van de autoriteiten (Bijbel en kerkvaders) gold: De Kerk refereerde in preken aan bestaande dieren en fabeldieren (die voorkwamen in de Bijbel) en/of de kerkvaders hadden over bestaande dieren en fabeldieren geschreven, dus werd het bestaan van de laatste niet in twijfel getrokken.
- omdat de middeleeuwer geïnformeerd werd door beeld en/of schrift: In kerken waren beelden/reliëfs van bestaande dieren en fabeldieren te zien die door of naast elkaar waren afgebeeld (en de geletterde middeleeuwer vond dezelfde relatie terug in de miniaturen in boeken).
- omdat in de middeleeuwen natuurwetenschappelijke / biologische kennis nog niet zover ontwikkeld was: Men had veel dieren (uit bestiaria) nog nooit gezien en kon dus niet weten welke dieren (in de realiteit) bestonden of bedacht waren.

per juist antwoord

1

Opmerking

Wanneer het gegeven dat God alle dieren (en fabeldieren) heeft geschapen als reden wordt aangevoerd geen scorepunten toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
7	maximumscore 2 De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:	
	- Het sluit aan bij het expressionisme, dat de emoties, dus ook de angsten van de kunstenaar (rauw en direct) wilde uitdrukken - Het sluit aan bij de aandacht voor het onderbewustzijn, waaruit de psychoanalyse zich ontwikkelde (Freud, Jung) en/of die tot het surrealisme leidde, met een fascinatie voor onbewuste (niet-rationele) aspecten van de menselijke geest zoals (dromen, driften en) angsten	1 1
8	maximumscore 3 drie van de volgende:	
	- kostuums: Het kostuum van Orlok is zwart, een symbool voor zijn duistere, gevaarlijke karakter. - grime: Orlok is wit geschminkt / heeft donkere kringen rondom zijn ogen / extreem grote puntige oren (en is kaal) / diepe rimpels in zijn gezicht / extreem lange nagels, waardoor hij eruit ziet als een (levend) lijk. - rekwisiet: Een klok wordt 'geluid' door een (onheilspellend) skelet, als een aankondiging van de dood. - belichting: In de film overheersen donkere kleuren/schaduwen en/of is minimale (spot)verlichting gebruikt, waardoor spanning wordt opgeroepen omdat niet alles zichtbaar is en/of omdat onverwachte dingen kunnen gebeuren. - geluid/muziek: De muziek suggereert dreiging door een langzaam stijgende melodielijn met kleine sprongen omhoog en terug (chromatische toonladder) en/of door een repeterende drum als een muzikale vertaling van hartkloppingen en/of door een syncopisch stuwend deel dat spanning suggereert en/of door een 'neurotisch' blaassignaal van een fluit.	
	per juist antwoord	1
9	maximumscore 1 Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):	
	- De middeleeuwen worden meestal beschouwd als een mysterieuze / barbaarse / donkere periode en zijn daardoor een geschikte (romantische) achtergrond voor spannende avonturen. - Een game is een strijd en heeft een held nodig (waarmee de speler zich kan identificeren) en de middeleeuwse ridder die ten strijde trekt tegen het kwaad is hiervoor een geschikt personage.	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- In het begin is er nog geen actie en/of heeft de hoofdpersoon nog geen tegenstand: dit is in de muziek te horen doordat een symfonie-orkest en een koor een melodie spelen in een langzaam tempo (met weinig variatie in akkoorden en ritme).
- De melodie stijgt en de muziek wordt sterker/luiders als de ridder naar de burcht, die hoog ligt, toeloopt.
- Je hoort een omslag in de muziek als de ridder in actie komt en met monsterlijke, reusachtige wezens vecht: opzweepende (stotende of staccato) ritmes in het slagwerk en/of de strijkers ondersteunen de gevechtsscènes met een melodie die langzaam stijgt en daardoor spanning oproept en/of in de melodie speelt het ritme een belangrijke rol, waardoor deze niet vloeiend klinkt.

per juist antwoord

1

11 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Het spel is spannend omdat er **gevaar** wordt opgeroepen, bijvoorbeeld door woeste monsters die plotseling met veel lawaai op de speler afspringen (die daardoor adrenaline voelt) 1
- Maar het gevaar blijft op zekere **afstand** doordat (één van de volgende): 1
 - de speler veilig thuis zit, dus er kan hem in feite niets overkomen.
 - de speler de ridder kan zien, dus niet door zijn ogen kijkt (het beeldperspectief is dat van de derde persoon), waardoor het gevaar net iets minder direct op hem afkomt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Blok 2 Tragische liefde

12 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):

- In die periode was er behoefte te ontsnappen (escapisme) aan de alledaagse realiteit, die gekenmerkt werd door verstedelijking / industrialisatie / armoede / oorlog / chaotische politieke situatie.
- In de romantiek wilde men terugkeren naar het gevoel als een reactie op de dominantie van de ratio (van de Verlichting).

13 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- pantomimegedeelte: door voortdurend aantrekkende en afstotende lichaamstaal / bewegingen wordt verlangen, hoop en angst uitgebeeld (ondersteund door de mimiek) 1
- De muziek versterkt het spel van aantrekken en afstoten door (één van de volgende): 1
 - een smachtend thema (in de viool, direct beantwoord door de hobo).
 - een muzikale dialoog (tussen viool en houtblazers) of een imitatie daarvan in het orkest (met alle musici / tutti) om aan te geven dat de personages met elkaar in gesprek zijn.
 - tempowisselingen die de toenadering en de spanning tussen de twee verbeelden (vertragingen geven hun twijfel weer).
- Er is geen pantomime meer nodig want er hoeft geen verhaal meer verteld te worden: hij heeft haar veroverd en zij voeren samen een luchtige dans uit 1

14 maximumscore 2

- Een leidmotief (Leitmotiv) is een motief, een melodie of een muzikaal fragment dat gekoppeld is aan een personage of een situatie of handeling 1
- Het motief werkt hier als flashback waardoor het publiek het verhaal kan volgen, of: Giselle denkt terug aan de liefde die nu verloren is en wordt waanzinnig 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

15 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben (twee van de volgende):

- Door de witte, fragiele, doorschijnende kostuums (met vleugels en/of (mythologische) sluiers) lijken de danseressen (het corps de ballet) etherische wezens uit een metafysische / bovennatuurlijke / sprookjesachtige werkelijkheid.
- Door de spitzen lijken zij nauwelijks contact met de aarde te hebben, waardoor de zwaartekracht wordt ontkend en/of de suggestie van zweven/vliegen wordt gewekt. Dit versterkt het idee van escapisme en/of van een romantische, sprookjesachtige wereld.
- Het decor van een maanverlichte begraafplaats met kale bomen schept een mysterieuze / griezelige sfeer van noodlot of dood.
- De groep aantrekkelijke wezens drijft het individu in de hoek en/of houdt hem gevangen in een cirkelvormige formatie, waardoor de scène angstaanjagend wordt (nog versterkt door de stuwende muziek): hierdoor kan een sublieme ervaring ontstaan.

per juist antwoord

1

16 maximumscore 3

drie van de volgende (in onderstaande volgorde):

- Hij zingt solo een liefdesverklaring (een lyrische aria).
- Zij reageert daarop solo met een andere melodie.
- Hij herhaalt zijn verhaal (en het refrein) en zij gaat meezingen met een tegenstem (in een lager register dan haar eerdere solo).
- Beiden barsten uit in een gezamenlijke jubelzang (zonder tekst, met veel tonen/noten per lettergreep).
- Dan gaan ze echt een duet zingen (het orkest stopt), hun stemmen versmelten en samen zingen ze gelijk op.

per juist antwoord

1

17 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De opera speelt zich in de eigen tijd af (*Giselle* in 'vroegere' tijden).
- De opera gaat over mensen uit Verdi's eigen milieu en hun affaires en/of over de burgerklasse of de betere burgers die zich mengen met de adel (het verhaal van *Giselle* speelt zich deels af in een bovennatuurlijke wereld).
- De opera gaat over absolute liefde en extreem leed zoals die destijds (en nog steeds) in het echte leven ook voorkwamen: zo sterft Violetta aan een (destijds fatale) ziekte (*Giselle* sterft aan liefdesverdriet).

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- publiek (één van de volgende): 1
 - (high tegenover low) In de (postmodernistische) massacultuur zijn de grenzen tussen high en low art vervaagd en daarom kan en mag een publiek dat van opera of klassieke muziek houdt, evengoed het volkse levenslied omarmen (dat is geen schande meer binnen de wereld van de high art).
 - (kunst tegenover kitsch en camp) Het omarmen van een cultuuruiting als het levenslied / de smartlap is 'camp': een publiek dat duidelijk niet tot de doelgroep behoort, houdt soms (ironisch) van iets wat ze eigenlijk kitsch vinden (zoals het Songfestival of soaps).
- artiest: Bij Hazes is sprake van authentiek sentiment, een puurheid van de emoties: hij speelt geen tragische figuur, maar ís die figuur (en het publiek is door de roddelbladen en tv-programma's op de hoogte van zijn tragiek). Dat spreekt aan en daarom werd hij geaccepteerd als authentiek artiest 1

Blok 3 Oorlog en herdenking

22 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- groots beeld: Napoleon trekt alle aandacht (in een groot en vol schilderij) doordat (één van de volgende aspecten van de vormgeving): 1
 - hij nagenoeg van top tot teen te zien is en/of nauwelijks wordt overlapt.
 - hij volledig belicht wordt (en dat effect wordt versterkt door het witte paard).
 - de meeste blikken op hem gericht zijn en/of veel figuren naar hem toegewend zijn en/of de figuren gerangschikt zijn in een compositorische driehoek die de blik naar Napoleon stuurt.
- vorst: Hij is afgebeeld als een goed heerser (met mededogen) doordat (één van de volgende aspecten van de voorstelling): 1
 - de vijandelijke slachtoffers op de voorgrond zich (dankbaar) naar hem oprichten.
 - Napoleon laat zien dat hij niet ongevoelig is voor het leed door zijn (ten hemel gerichte) blik en/of door het gebaar dat hij maakt (naar de vijandelijke soldaat).
- veldheer: Hij is afgebeeld als een succesvol veldheer doordat (één van de volgende aspecten van de voorstelling): 1
 - hij te midden van zijn generaals is afgebeeld (in vol ornaat).
 - op de achtergrond een enorm leger te zien is (in barre winterse omstandigheden).
 - op de voorgrond (vijandelijke) slachtoffers van de strijd te zien zijn.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

23 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

Het schilderij diende een informatief doel: het komt tegemoet aan de nieuwsgierigheid van de burgerij in een tijdperk dat er nog geen persfoto's waren en/of geeft een beeld van en bij het nieuws en/of doet verslag van een onderdeel van de (Franse) geschiedenis.

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):

- tentoonstellen: De Salon was een erkend podium om de kwaliteit van de (door een jury goedgekeurde) kunstwerken te tonen en/of kwam tegemoet aan de taak van de Académie om een standaard te vestigen voor de contemporaine kunst.
- handel: De Salon had een belangrijke functie op de kunstmarkt: kunstenaars konden onderscheidingen verwerven / prijzen winnen / bekendheid krijgen en daardoor werk verkopen en/of opdrachten verwerven.

25 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Goya sluit aan bij de **romantiek** door zijn schokkende, emotionele voorstellingen van gruwelijk leed (van de Spaanse bevolking) dat hij zelf gezien heeft en/of dat hem zelf raakte 1
- Goya loopt vooruit op het **realisme** want het zijn voorstellingen van de werkelijkheid van de gewone (Spaanse) bevolking uit de eigen tijd (als aanklacht tegen de wreedheid van de oorlog) 1
- verschil met Gros: bij Gros zijn de doden en gewonden een onderdeel van het (neoclassicistische) geheel, dat een geïdealiseerd heroïsch beeld van Napoleon geeft, waarbij de slachtoffers nauwelijks medelijden oproepen 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 3

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

- Als expressionist/avant-gardist/modernist zette Kirchner zich af tegen de esthetica van het natuurgetrouwe en/of de academische traditie: hij wilde zo direct mogelijk zijn gevoelens uitdrukken en/of het burgerlijke publiek shockeren met een 'primitieve', expressieve vormgeving en/of een persoonlijke strijd voeren voor artistieke en maatschappelijke veranderingen 1
- Hij drukt emotie uit door (drie van de volgende): 2
 - (vorm) Kirchner deformeert de figuur / de hoofden op achtergrond en maakt scherpe/hoekige vormen, wat ruw / pijnlijk aandoet.
 - (techniek) De grove, ongedetailleerde werkwijze van de houtsnede versterkt het rauwe karakter van het beeld.
 - (kleur/licht) De kleurencontrasten zijn hard en/of er zijn veel donkere kleuren, waardoor onrust of beklemming wordt opgeroepen.
 - (compositie/maatvoering) De figuur raakt de boven- en onderrand van het kader / is te groot voor de ruimte waarin hij zich bevindt: dit geeft een beklemmend of benauwend effect.
 - (ruimte) Het opzettelijk onhandige / incorrecte gebruik van het lijnperspectief geeft een onstabiel effect dat wankele gevoelens suggereert.

Opmerking

Als twee vormgevingsaspecten juist zijn toegelicht, 1 scorepunt toekennen. Zijn er minder dan twee aspecten juist, geen scorepunten toekennen.

27 maximumscore 2

- voorstelling (één van de volgende): 1
 - De figuur heeft een gat in de torso als symbool voor het gehavende hart van de stad: dit symboliseert de vernietiging en het lijden van de stad.
 - De figuur heft zijn armen dramatisch omhoog en/of werpt zijn hoofd achterover met een schreeuw naar de hemel: dit symboliseert de angst en/of het lijden.
- vormgeving (één van de volgende): 1
 - De figuur is gedefformeerd: met ruwe, grove vormen en/of grote, hoekige ledematen / gebaren / mimiek: dat verwijst naar pijn / verminking.
 - De figuur is geabstraheerd: daarmee ontstijgt hij het persoonlijke / verhalende, waarbij het wezenlijke van de emotie overblijft.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

28 maximumscore 2

De antwoorden moeten de volgende strekking hebben:

vanuit de kunstenaar (de twee volgende):

- Zadkine krijgt de opdracht een (bestaand) ontwerp uit te voeren dat hij maakte vanuit een persoonlijke inspiratie, zoals sinds de cultuur van het moderne gebruikelijk is en/of de kunstenaar doet wat hij zelf belangrijk vindt en dat wordt in de twintigste eeuw geaccepteerd.
- Gros moest voldoen aan een uitgebreid programma van eisen, waarbinnen hij zijn vakmanschap/virtuositeit kon laten zien. Dit past in de negentiende eeuw waarin de kunstenaar nog vaak afhankelijk is van traditionele, machtige opdrachtgevers.

of

vanuit de opdrachtgever (de twee volgende):

- Van der Wal (financierde en) verstrekke (anoniem en belangeloos) de opdracht voor een monument voor de stad Rotterdam aan Zadkine vanwege diens artistieke en vernieuwende kwaliteiten: hieruit blijkt de voor de twintigste eeuw vanzelfsprekende acceptatie van de autonomie van de kunstenaar.
- Napoleon verstrekke deze opdracht ter meerdere glorie van zichzelf en zijn politiek (propaganda voor de heerser en de glorie van Frankrijk) in een tijd dat kunstenaars nog vaak afhankelijk waren van traditionele, machtige opdrachtgevers.

per juist antwoord

1

29 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben (één van de volgende):

- Het publiek herkende juist door de expressieve vormgeving onmiddellijk wat werd uitgedrukt: geen schoonheid maar wanhoop.
- Het beeld representeerde precies wat de bevolking voelde: pijn en verdriet om de verwoestingen en het verlies werd op een expressieve / krachtige / niet mis te verstane manier uitgedrukt.

30 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

De uitspraak van Hammacher illustreert het idee dat kunst geestelijke en/of opvoedende waarde heeft en daarmee het volk kan verheffen en/of de maatschappij kan veranderen en/of verbeteren.

Vraag	Antwoord	Scores
31	maximumscore 3 drie van de volgende: – Het monument bestaat uit oneindig veel blokken: een vertaling van de omvang van de Holocaust, waarin miljoenen Joden zijn vervolgd en vermoord. – Het monument bestaat uit identieke, neutrale blokken: dat verwijst naar het anonieme van de slachtoffers die massaal zijn uitgeroeid. – De vorm van de blokken lijkt op een grafsteen, waardoor het monument aan een enorme begraafplaats doet denken voor de omgekomen Joodse slachtoffers. – Het monument is van grijs beton, wat een strenge/sombere sfeer geeft die past bij het troosteloze lot van de vermoorde Joden. – Het monument markeert een grote lege plek tussen de gebouwen van Berlijn: dat verwijst naar de open wond die de Holocaust is in het collectieve geheugen van de Duitsers. – Het monument heeft een duidelijke structuur: dit verwijst naar de systematische aanpak van de Jodenvervolgung.	
	per juist antwoord	1
32	maximumscore 2 Het antwoord moet de volgende strekking hebben: • Het monument is een terrein dat fysiek betreden moet worden (in plaats van een gedenkteken waar kransen gelegd worden) en is een plek waar je ronddwaalt (als op een abstract kerkhof, zonder namen, jaartallen, tekens) • Het roept daarmee op een directe manier emoties op, van beklemming / desoriëntatie / gevangenschap / nietigheid / vervreemding / angst om elkaar kwijt te raken	1 1
33	maximumscore 2 twee van de volgende: – De muziek verklankt droefenis, omdat het een klaagzang is (ingetogen, mijmerende zang) in mineur (met alleen een stem en strijkers), passend bij het herdenken van (oorlogs)leed. – De muziek biedt ook troost en/of berusting want ze is vredig door het langzame/rustige tempo, waardoor de herdenking waardig is. – De sopraan stijgt op een gegeven moment letterlijk boven het leed uit en straalt dan in het hoge register hoop uit (Maria is er om aan te roepen, zelfs bij de diepste ellende) op redding of een betere toekomst, waardoor het herdenken een (spiritueel) ritueel wordt dat mensen verenigt.	
	per juist antwoord	1

5 Inzenden scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste tien kandidaten per examinerator in het programma WOLF.

Zend de gegevens uiterlijk op 23 mei naar Cito.

De normering in het tweede tijdvak wordt mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Als het tweede tijdvak op uw school wordt afgenomen, zend dan ook van uw tweede-tijdvak-kandidaten de deelscores in met behulp van het programma WOLF.

6 Bronvermeldingen (voor zover deze niet elders in het examen zijn aangegeven)

tekst 1	naar: Julia Szirmai en Reinier Lops (vert.), <i>Twee middeleeuwse beestenboeken</i> , Hilversum, 2005; Cristel R. Stolk, 'Twee middeleeuwse beestenboeken', recensie: http://historischhuis.nl/recensiebank/review/show/319 , geraadpleegd mei 2013
tekst 12	naar Hanneke de Man, Cultuurwijs.nl, geraadpleegd december 2012